

СЕРЕДНІЙ КЛАС ТА УСПІШНІСТЬ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Необхідність впровадження ефективних та рішучих антикризових заходів сьогодні в Україні усвідомлює переважна частина суспільства, експертів та політичної еліти[1]. Серед найважливіших – освітня реформа, що має своєю метою нову високу якість освіти на всіх рівнях (від початкової до вищої). Успіх будь-якої реформи залежить від багатьох факторів, чільне місце серед яких, займає ставлення та підтримка реформ з боку громадян. В контексті цього дослідження нас буде цікавити потенційна підтримка реформ представниками середнього класу. Головні дослідницькі питання нашої роботи: чи здатен український середній клас бути замовником та головною опорою проведення освітньої реформи? На якому рівні проведення освітньої реформи вплив середнього класу може бути ефективнішим?

Коротко про освітню реформу та її необхідність. Нова реформа освіти (початок якої стартував з прийняттям Закону України «Про вищу освіту» 1 липня 2014 року[2]) передбачає зміни у чотирьох сферах: середньої, професійної (професійно-технічної), вищої освіти та створення нової системи управління і фінансування науки. Поставлена амбіційна спільна мета: «перетворити українську освіту на інноваційне середовище, в якому учні й студенти отримують навички та вміння самостійно здобувати знання і застосовувати їх у практичній діяльності, а науковці мають можливості та ресурси для проведення досліджень, що безпосередньо впливатимуть на соціально-економічне становище в державі»[9].

Незважаючи на загальні показники ¹українська система освіти перебуває у кризовому стані. Аналіз якісних параметрів свідчить, що Україна сильно відстає від провідних країн світу за такими показниками, як фінансування всіх сфер освіти, науково-технічних розробок тощо. За період незалежності в Україні не тільки скоротилася кількість наукових кадрів (від 313079 осіб у 1990 році до 63864 у 2015[7]), а й питома вага обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП знизилася (від 1,36% у 1990 році[7] до 0,45 у 2017 р. [3]). Українська система освіти втратила свій вплив на соціально-економічний розвиток держави. Орієнтація економіки на сировинні галузі (до 2014 року металургія, після – на аграрну сферу) значно зменшує науково-технічний потенціал України. Натомість, світовий досвід показує, що збільшення фінансування науки та освіти – це найбільш ефективна сфера капіталовкладень, де 1 долар витрачений на науку приносить 4-7 дол. прибутку[6, с. 2]. Правда, такого роду інвестиції окуповуються в середньо та довгостроковій перспективі, що не розглядається українськими політичними елітами як прийнятний спосіб розподілу державного бюджету.

Чи існує запит на нову систему освіти серед представників середнього класу? Відповідь на це важливе питання варто розділити відповідно до структурних груп, що формують основу середнього класу.

Педагогічні та науково-педагогічні працівники, з однієї сторони, є безпосередніми виконавцями цієї реформи. А вже формування свідомих, суспільно активних громадян, здатних забезпечити економічне зростання і культурний розвиток країни, неможливо здійснити без участі педагогів. Насамперед від них залежить як реформа буде реалізовуватися на всіх рівнях і до яких результатів Україна прийде внаслідок реалізації запланованих змін. З іншої сторони, освітяни виступають стейкхолдерами – початок реформи мав передбачити зростання оплати праці працівників освітньої сфери (від початку старту реформи заробітна плата в освіті зросла з 2745 грн. до 5857 грн. у 2017 р., у сфері професійної,

¹Наприклад індекс освіти, що враховуються ПРООН у загальному індексі людського розвитку є доволі високим, проте характеризує більшою мірою кількісну, а не якісну сторону української освіти [4]

наукової діяльності – з 5290 до 10039 відповідно[1]). Як бачимо, стимули фінансові хоч і недостатні, але зростання заробітної плати відбувається. З цього навчального року стартує реформа середньої освіти («нова українська школа»), багато в чому від її успіху залежатиме формування нового середнього класу з новою державницькою позицією.

В короткостроковій перспективі, в змінах вищої освіти найбільш зацікавленою суспільною групою виглядає середній та малий бізнес. Як замовники та спонсори наукових розробок та провадження інноваційної діяльності ці групи мають виступати додатковим джерелом фінансових впливів в науково-технічний ріст України. Поки що, інноваціями займаються 14,8 % малих та 24,7 % середніх підприємств, а найбільш інноваційні підприємства представляють сектор інформації та телекомунікації, переробної промисловості, фінансової та страхової діяльності, сферу архітектури та інжинірингу.[8]

Ще одне завдання, яке бізнес ставить перед новою реформою освіти – формування кваліфікованого працівника. Вирішення цього завдання починається ще зі середньої освіти, але особливо актуалізується коли йде мова про вищу та професійно-технічну освіту. І якщо однією з головних проблем вищої освіти є невідповідність підготовки спеціалістів реальним потребам економіки, то професійно-технічна освіта страждає іншим – недостатньою кількістю бажаючих її здобувати. В кінцевому результаті маємо 39,3% малих підприємств, які вважають однією з головних проблем, що стоять на заваді розвитку малого бізнесу – нестачу кваліфікованих фахівців[5].

Висновки. Український середній клас зацікавлений у проведенні ефективної освітньої реформи. Водночас його структурні групи повинні виявляти готовність підтримати зміни фінансово та людськими ресурсами. Від успішної та продуктивної взаємодії держави та середнього класу буде залежати успіх не тільки освітньої реформи, але й майбутнє України. Тільки в такому разі освітня реформа сформує успішного громадянина та висококваліфікованого працівника.

Список використаних джерел

1. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності у 2010-2017 роках [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/gdn/prc_rik/prc_rik_u/dszpED_u.html.
2. Закон України «Про вищу освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 37-38, ст.2004) [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
3. Здійснення наукових досліджень і розробок у 2017 році [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/ni/zndr2017.doc>.
4. Індекс людського розвитку: Україна посіла 88 позицію серед 189 країн [Електронний ресурс]. – 14 вересня 2018. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2018/human-development-indices--where-does-ukraine-rank--.html>.
5. Індекс настроїв малого бізнесу 2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: eba.com.ua/wp-content/uploads/2018/03/Indeks-nastroyiv-malogo-biznesu.pdf.
6. Ляшенко О. М. Результативність бюджетного фінансування наукових досліджень в Україні [Електронний ресурс] / О. М. Ляшенко // Національний інститут стратегічних досліджень. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://www.niss.gov.ua/content/articles/files/biudzhet_fin-58b32.pdf.
7. Наукова та інноваційна діяльність (1990-2016) [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2005/ni/ind_rik/ind_u/2002.html.

8. Обстеження інноваційної діяльності в економіці України за період 2014-2016 років [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/img/pdf.gif.
9. Реформа освіти та науки [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/reformi/reforma-osviti>.
10. Соціологічне опитування «Реформи в Україні» [Електронний ресурс] // Фонд демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://dif.org.ua/article/reformi-v-ukraini>.